

## **Competitiviteit: *het* economische thema van 2006?**

**De competitiviteit van de Belgische economie lijkt in gevaar. Om onze internationale concurrentiekracht te vrijwaren, willen de sociale partners onder andere controlemechanismen uitwerken waardoor de evolutie van de loonkost in de Belgische industrie deze van onze buurlanden volgt. Dit loonkostenbeleid zal wellicht geen impact hebben op het Belgische werkloosheidspercentage van 12.3% want ons fiscaal systeem blijft arbeid uit de markt prijzen, ook arbeid afgeschermd van internationale concurrentie. Ons toekomstig welvaartsniveau hangt vooral af van het succesvol integreren van economisch niet-actieven en van de productiviteitsevolutie. Hiertoe zijn fundamentele hervormingen nodig. De focus op de industriële lonen in onze buurlanden dreigt deze te verdringen van de beleidsagenda.**

Het lijstje met onheilstijdingen is gekend. Het saldo van onze handelsbalans daalde bruusk in de tweede helft van 2005. Vorig jaar tuimelde België van plaats 25 naar plaats 31 in de Growth Competitiveness Index van het World Economic Forum. De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven raamt dat over de CAO-periode 2005/2006 de loonkosten in België sneller zullen stijgen dan bij de buurlanden. Is een economische catastrofe onafwendbaar of is enige relativisering gewenst?

In 2004 stegen de loonkosten per gewerkt uur in België met 2.4% terwijl de toename in onze drie buurlanden 'maar' 1.6% bedroeg<sup>1</sup>. Maar wat is het verband tussen deze vaststelling en onze bedreigde competitiviteit? In 2003 steeg de loonkost per gewerkt uur in België immers met 2.1% terwijl onze drie buurlanden een toename van 3.1% lieten noteren. Dit Belgische relatieve 'loonkostenvoordeel' van 2003 is echter niet zichtbaar in de evolutie van het saldo van de handelsbalans in datzelfde jaar. Het ACV merkt trouwens op dat in 2003 de industriële loonkost per uur in België € 23,80 bedroeg, tegenover € 27,09 in Duitsland en € 23,20 in Nederland<sup>2</sup>. In 2002 steeg de loonkost per gewerkt uur in België dan weer sneller dan in de buurlanden (met 3.8% tegenover 3.3%), andermaal zonder duidelijke impact op het saldo van de handelsbalans. Onze handelsprestaties en dus ook onze competitiviteit

hangen duidelijk niet alleen af van de relatieve evolutie van loonkosten. In Duitsland ligt men trouwens niet wakker van de Belgische loonkosten maar wel van het vooruitzicht dat tot 2020 de Poolse industriële lonen 50% lager zullen liggen dan in Duitsland<sup>3</sup>.

### **Jobcreatie door 'controlemechanismen'?**

De fiscale druk op arbeid is problematisch hoog en belemmert de jobcreatie in alle Belgische sectoren. De private sector dient immers op een rendabele manier nieuwe arbeidsplaatsen scheppen. Een daling van de totale loonkost per werknemer is dan ook één van de belangrijkste voorwaarden voor het creëren van nieuwe jobs. Het valt dan ook op dat de regering en sociale partners door het inbouwen van controlemechanismen vooral een toekomstige escalatie van de lonen willen vermijden. Kunnen we echter zonder een aanzienlijke daling van de loonkost op een consistente manier de structurele economische problemen van dit land oplossen? Wat winnen we immers in termen van netto-jobs met een mechanisme dat de Belgische loonkost perfect koppelt aan de evolutie in onze drie buurlanden? In 2005 telde de Belgische industrie ongeveer 580 000 werknemers. Indien de toekomstige loonkostenmatiging ertoe leidt dat de Belgische industrie aanzienlijk meer kan exporteren, dan komen er onder een optimistisch scenario enkele duizenden industriële banen bij. Iedereen gunt de Belgische industrie van harte deze trendbreuk maar ons land telt momenteel

<sup>1</sup> NBB (2006). Economische indicatoren voor België, N°12, 24 maart 2006 (www.nbb.be)

<sup>2</sup> Alleen Frankrijk heeft met € 20,15 per uur aanzienlijk lagere loonkosten (ACV, Persconferentie 18 januari 2006).

<sup>3</sup> Die Zeit, '4.5 Millionen Verlieren', Dec.28, 2003

meer dan 600 000 werklozen. Het is vrij duidelijk dat de Belgische industrie nooit het totale leger van werklozen kan opslorpen. Een belangrijke jobcreatie is ook nodig in de arbeidsintensieve dienstensectoren. De meeste van deze sectoren zijn niet of amper blootgesteld aan buitenlandse concurrentie maar worden in hun groei geremd door het bestaande fiscale regime. Meer

loonkosten en exportprestaties eerder conditioneel is: een productiviteitstoename kan een loonkostentoeename in de industrie meer dan compenseren en leiden tot een toenemend internationaal marktaandeel. Het globale plaatje van de Belgische competitiviteit ziet er dus niet dramatisch uit. Maar toch verliest België plaatsen in de Growth Competitiveness Index...

*“De bevolking heeft steeds het recht op een overheid die investeert in de toekomst, ongeacht de impact op de nationale competitiviteit.”*

fundamentele hervormingen dan het controleren van de evolutie van de relatieve loonkosten zijn dus nodig, maar hierover blijven regering en sociale partners eerder vaag. Wel willen ze de Belgische competitiviteit versterken door meer werk maken van vorming, een aangepast onderwijs en investeringen in onderzoek en innovatie. Nobeles maar tevens ambigue intenties, alsof een land alleen maar dient te investeren in de toekomst om de internationale competitiviteit te versterken. Het uitgangspunt zou net moeten zijn dat de bevolking steeds het recht heeft op een overheid die investeert in de toekomst, ongeacht de impact op onze exportprestaties. En hoe relevant is het gehanteerde ‘competitiviteitsdenken’?

### **De Belgische competitiviteit**

België is nog steeds een relatief belangrijke handelsnatie. In 2005 exporteerden we goederen en diensten voor een handelswaarde van 213.7 miljard Euro, goed voor een toename met 8% tegenover 2004. In 2005 steeg ook de totale invoer met 12%. Sinds 2003 is het gemiddelde prijsniveau van zowel invoer als uitvoer met meer dan 10% gestegen. Dit is deels het gevolg van de stijgende energieprijzen op de internationale markten. Deze stijging was vooral spectaculair in de tweede helft van 2005; de recente verslechtering van het saldo van de handelsbalans weerspiegelt vooral de evolutie van de internationale energieprijzen. Diverse gedetailleerde analyses van de recente Belgische exportprestaties wijzen niet op een merkbaar verlies aan concurrentiekracht. Uit de recente studie van SHERPPA<sup>4</sup> blijkt trouwens andermaal dat het oorzakelijke verband tussen

### **Hoe concurreren landen?**

Wie de competitiviteit van landen wil vergelijken, botst op een existentieel probleem. Er is immers geen directe economisch concurrentie tussen landen. Aan het einde van het tijdperk van de grote Europese staatsbedrijven zijn het vooral private industriële bedrijven die het internationale concurrentiegevecht dienen aan te gaan. Een aanzienlijk deel van zowel de landbouw- als de private dienstensector en de totale publieke sector zijn veilig afgeschermd van de buitenlandse concurrentie en functioneren dan ook in een andere economische realiteit. Landen kunnen hun private sector natuurlijk sterk ondersteunen door resoluut te kiezen voor een efficiënte overheid die investeert in een adequate sociale bescherming, onderwijs, kennis, infrastructuur, kansen voor nieuwe initiatieven en respect voor de rechtstaat.

De Belgische media belichtten uitvoerig de recente publicatie van de Growth Competitiveness Index. In geen tijd is deze index uitgegroeid tot het Eurosongfestival van de economische informatie. Deze index en vooral het bijhorende rapport leveren een schat aan relevante informatie, maar we dienen het meten van nationale competitiviteit ook af te toetsen aan andere economische kenmerken. Een dergelijke oefening is zeker relevant voor een land met diverse structurele economische problemen zoals België.

De bijgevoegde tabel vult de Growth Competitiveness Index (GCI) aan met de Business Competitiveness Index (BCI), een meting van het algemene welvaartsniveau, het nationale werkloosheidspercentage<sup>5</sup> en de jobcreatie tussen 2000 en 2004.

<sup>4</sup> Everaert, G., e.a. (2006). Loonvorming, concurrentiekracht en werkgelegenheid in België. SHERPPA Universiteit Gent ([www.sherppa.be](http://www.sherppa.be)).

<sup>5</sup> Realistische werkloosheidspercentages die veelal sterk afwijken van de ‘gestandaardiseerde’ officiële cijfers zijn o.a. te vinden bij The Economist.

Land	GCI 2005	BCI 2005	BNP/Capita 2004	Werkloosheid	Jobcreatie
<i>Finland</i>	1	9	30 594	7.8	1.3
<i>V.S.</i>	2	1	39 732	4.8	1.7
<i>Zweden</i>	3	7	30 361	5.6	1.4
<i>Denemarken</i>	4	4	31 932	5.0	-0.1
<i>Taiwan</i>	5	13	24272	4.2	n.b.
<i>Singapore</i>	6	14	27260	3.4	n.b.
<i>IJsland</i>	7	15	32 590	1.7	n.b.
<i>Zwitserland</i>	8	5	33 678	3.8	2.2
<i>Noorwegen</i>	9	22	38 765	4.0	0.5
<i>Australië</i>	10	23	31 231	5.2	7.7
<i>Nederland</i>	11	8	31 191	6.1	n.b.
<i>Japan</i>	12	3	29 664	4.5	-1.8
<i>V.K.</i>	13	6	31 436	5.0	n.b.
<i>Canada</i>	14	18	31 395	6.4	8.0
<i>Duitsland</i>	15	2	28 605	11.3	-1.0
<i>Nieuw-Zeeland</i>	16	21	24 498	4.2	11.5
<i>Korea</i>	17	17	20 907	3.3	6.6
<i>Oostenrijk</i>	21	11	31 944	5.0	-0.2
<i>Portugal</i>	22	39	19 388	7.7	2.0
<i>Ierland</i>	26	16	35 767	4.0	9.9
<i>Spanje</i>	29	25	25 582	8.4	15.9
<i>Frankrijk</i>	30	10	29 554	9.6	2.7
<i>België</i>	31	12	30 851	12.3	1.1

Bronnen: gebaseerd op World Economic Forum (2005), OECD Factbook 2006, The Economist en OECD Main Economic Indicators, February 2006 (p.18)

Bij de opmaak van de Growth Competitiveness Index wordt een groot gewicht toegekend aan technologische indicatoren zoals nationale investeringen in R&D, internetgebruik, etc. Het valt op dat de Top-10 van de GCI vooral het speelveld is van kleine, open economieën die willen investeren in de toekomst.

Maar is een index van bedrijfscompetitiviteit niet relevanter? Een dergelijke index bestaat en volgens de Business Competitiveness Index van hetzelfde World Economic Forum presteren de Belgische bedrijven relatief goed. Gerangschikt naar operationele efficiëntie en strategie behalen de Belgische bedrijven een twaalfde plaats. Deze rangschikking wordt aangevoerd door Amerikaanse bedrijven terwijl Finse bedrijven net voor de Belgische concurrenten eindigen. Het valt trouwens op dat Duitse bedrijven zeer hoog scoren in de Business Competitiveness Index hoewel Duitsland als land maar de vijftiende plaats behaalt in de Growth Competitiveness Index. Het mag een troost zijn dat een minder competitief land dus zeer competitieve bedrijven kan hebben. Anderzijds, bedrijven in landen met een loonkostenhandicap

zijn verplicht om productiever en innovatiever dan hun concurrenten te blijven. Dit is een uitputtende economische race die nooit eindigt, met steeds meer en betere deelnemers...

### **Competitiviteit en welvaart**

De tabel leert ons ook dat België als land weliswaar minder competitief is dan Finland, maar daarom niet armer. Hierbij wordt welvaart gemeten aan de hand van het BNP per hoofd gecorrigeerd voor koopkrachtpariteiten. Opvallende vaststelling: het Ierse welvaartsniveau lag in 2004 maar liefst 17% hoger dan het Finse terwijl Ierland met een 26<sup>ste</sup> plaats amper beter scoort dan België in de Growth Competitiveness Index. Alleen de Verenigde Staten en energieland Noorwegen zijn rijker dan het 'niet-competitieve Ierland'. Competitiviteit is blijkbaar geen garantie voor een hoog welvaartsniveau.

Economische welvaart is gelijk aan de som van alle economische inkomens of gerealiseerde toegevoegde waarde in een land. Deze inkomens kunnen stijgen door het toenemen van de

productiviteit van arbeid en kapitaal, door de instroom van nieuwe productiefactoren of door het verhogen van de algemene activiteitsgraad<sup>6</sup>.

In landen met een beperkte bevolkingstoename en een restrictief economisch migratiebeleid, zijn een hogere activiteitsgraad en een stijgende arbeidsproductiviteit de echte bronnen van een welvaartstoename. Meer exporteren leidt niet noodzakelijk tot hogere inkomens voor het exporterende land; een hogere productiviteit wel.

*“Een hogere activiteitsgraad en een stijgende arbeidsproductiviteit zijn de echte bronnen van een welvaartstoename in België. Internationale competitiviteit is quasi non-relevant.”*

Deze basispremissie wordt al te vaak uit het oog verloren. Paul Krugman begon niet voor niets zijn carrière als columnist met enkele spraakmakende stukken over de quasi non-relevantie van internationale competitiviteit in welvaartsdebatten<sup>7</sup>. Het verhogen van de productiviteit is trouwens geen exclusief hoogtechnologisch verhaal: slimme organisatorische innovaties kunnen evenzeer bijdragen tot een hoger algemeen efficiëntieniveau.

De meest productieve landen kunnen zeer competitief zijn maar de omgekeerde redenering gaat niet altijd op. Conclusie: willen we de economische welvaart in België verhogen, dan dienen we vooral een groter aandeel van onze beschikbare arbeidsreserve te integreren in het economische proces, en dit op een zo productief mogelijke manier. Het louter bestendigen van onze industriële exportprestaties volstaat niet om dit noodzakelijke proces op gang te trekken.

### **Competitiviteit en werkgelegenheid**

Finland -het meest competitieve land ter wereld- kampt met een veel hogere werkloosheid dan in de andere landen uit de top-10. Hierbij dienen we wel te vermelden dat de werkloosheid in Finland de laatste 13 jaar sterk gedaald is. In 1993 bedroeg deze op jaarbasis immers gemiddeld 17.7%. Voor

<sup>6</sup> Een hogere activiteitsgraad impliceert het economisch integreren van minder productieve arbeidskrachten, en dus ook een dalende arbeidskost.

<sup>7</sup> *‘In practice, then, the trend in U.S. living standards is determined by our own rate of productivity growth –full stop. International competition has nothing to do with it (Krugman (1999), The Age of Diminished Expectations, p.14)’*

de Finnen zelf is de huidige werkloosheid vooral structureel van aard; economische groei alleen volstaat niet om deze weg te werken. In de tabel zijn Duitsland en België de actuele koplopers op het gebied van werkloosheid. Duitse bedrijven zijn nog steeds ‘top of the world’ maar dit volstaat niet om de massawerkloosheid terug te dringen.

De tabel illustreert welke landen tussen 2000 en 2004 een sterke toename van het aantal banen<sup>8</sup> lieten noteren. Spanje (+15.9%), Nieuw-Zeeland

(+11.5%), Ierland (+9.9%), Canada (+8%), Australië (7.7%) en Korea (+6.6%) diskwalificeren de andere landen, met inbegrip van de Verenigde Staten. Bemerkt dat Ierland, Nieuw-Zeeland en Korea een hoge jobcreatie kunnen verzoenen met een zeer lage werkloosheid en dus relatieve krapte op de arbeidsmarkt. Deze landen hebben relatief lage belastingen op arbeid waardoor een zeer hoge arbeidsproductiviteit minder noodzakelijk is; zo zijn er dus altijd groeimogelijkheden voor arbeidsintensieve dienstensectoren. En geen van deze landen haalt de top van de Growth Competitiveness Index...

Industriële kostencompetitiviteit is geen garantie voor een dynamische economie die nieuwe initiatieven laat ontluiken. En net een dynamische economie met een lage drempel voor minder productieve arbeidskrachten sluit geen laaggeschoolden uit maar biedt kansen en inkomens voor alle maatschappelijke groepen

### **Beleidsprioriteit: jobcreatie**

De overdreven aandacht voor industriële lonen in onze buurlanden sluit niet aan bij een strategie die mikt op een noodzakelijke jobcreatie. Dit is ook niet zo verwonderlijk omdat België een dergelijke strategie niet heeft.

België heeft een fiscale en sociaal-economische structuur die het ontwikkelen van arbeidsintensieve activiteiten en het participeren in het reguliere

<sup>8</sup> Het potentieel tot jobcreatie is vanzelfsprekend sterk afhankelijk van de evolutie van de beroepsbevolking. In een land met een stabiele beroepsbevolking en geen werkloosheid is netto-jobcreatie alleen mogelijk door immigratie.

arbeidsproces sterk ontmoedigt. Een economisch systeem dat laaggeschoolden uitsluit of in de informele sector dwingt, is niet duurzaam. De overheid erkent dit probleem en wil o.a. met het subsidiëren van dienstencheques op een bureaucratische manier jobs regulariseren die ze eerst door een onaangepast fiscaal systeem zelf naar het zwartcircuit verwees. Was het niet veel eenvoudiger, goedkoper en transparanter geweest om de belastingen op de laagste inkomens sterk te verminderen?

De economische duurzaamheid van de Belgische economie dient hersteld te worden maar het spervuur van minimaatregelen<sup>9</sup> voor doelgroepjes en de beperkte belastingverlaging van de laatste jaren konden niet vermijden dat ons land met voorsprong koploper blijft inzake belastingen op arbeid. In België bedroeg in 2004 de gemiddelde

*“Zonder een aantrekkelijk economisch klimaat dreigen de geplande inspanningen van de overheid inzake technologische innovatie een beperkte impact te hebben. Talent moet kunnen renderen.”*

belasting op arbeid 54.2%<sup>10</sup>. Na België volgen Duitsland (50.7%), Zweden (48%) en Frankrijk (47.4%). Al deze landen kampen met een hoge werkloosheid.

De Belgische belastingen op arbeid zijn o.a. het gevolg van enkele historische keuzes betreffende de financiering van onze sociale zekerheid. Deze historische keuzes waren vroeger ongetwijfeld de meest logische maar sluiten niet meer aan bij de economische realiteit van vandaag. Onze uitstekende gezondheidszorg staat open voor alle inwoners van dit land; het is dan ook niet logisch dat de gezondheidszorg voor bijna 95% gefinancierd wordt door de loontrekkenden<sup>11</sup>.

Landen met lagere belastingen op arbeid zijn landen met een ander sociaal passief en veelal een alternatieve financiering van de sociale zekerheid. De Ierse situatie is onvergelykbaar met de Belgische en het is dan ook geen toeval dat de

Ierse belastingen op arbeid met 23.8% op minder dan de helft van het Belgische niveau liggen. Toch blijft het Ierse voorbeeld zeer relevant want het leert vooral dat jobs als vanzelf ontstaan waar werken rendeert.

Lagere belastingen op arbeid en de link met de sociale zekerheid zijn maar een deel van een hervormingsstrategie voor België. Zo is de belastingsdruk voor Belgische bedrijven een veelvoud van bijvoorbeeld de belastingsdruk in het zeer nabije Ierland waar bedrijven belast worden aan het algemene tarief van 12.5%<sup>12</sup>. In Duitsland discussieert de nieuwe regering over het verlagen van het algemene tarief met 16%. Het oprichten van bedrijven en het uitbreiden van activiteiten gebeuren alleen wanneer het verwachte rendement de genomen risico's kan rechtvaardigen. Wie wil immers ongedekte risico's financieren?

Overheden kunnen relatief hoge bedrijfsbelastingen alleen verantwoorden wanneer dit economisch nadeel meer dan gecompenseerd wordt door een uitstekende ondersteuning (inzake kwaliteit van de regulering, lage administratieve kosten, etc.) en een doelmatig aanbod van publieke goederen (kwalitatief onderwijs, efficiënt rechtssysteem, etc.). Zonder een aantrekkelijk economisch klimaat dreigen de geplande inspanningen van de overheid inzake technologische innovatie een beperkte impact te hebben. Talent moet kunnen renderen. Zonder hervormingen zal het rendement van innovaties in België lager liggen dan in andere landen. Waarom zouden bedrijven dan innoveren in België? Alleen een aantrekkelijk economisch klimaat mobiliseert het talent dat we nodig hebben voor toekomstige productiviteitsverbeteringen. Niemand wordt beter van het niet benutten van onze beschikbare talenten...

**Johan Albrecht**

Senior Fellow Itinera Institute

e-mail: [johan.albrecht@itinerainstitute.org](mailto:johan.albrecht@itinerainstitute.org)

<sup>9</sup> De recente historiek van een dertigtal lastenverlagingen, gecompenseerd door 15 nieuwe belastingen, leidde vooral tot veel verwarring en extra administratieve kosten voor ondernemingen.

<sup>10</sup> Arbeidsbelasting gemeten als percentage van arbeidskost voor de gemiddelde arbeider (OECD Factbook 2006).

<sup>11</sup> Dus minder dan de helft van de bevolking betaalt voor een universele dienst.

<sup>12</sup> In alle nieuwe lidstaten van de EU – inclusief de landen met een *flat tax*- liggen de bedrijfsbelastingen hoger dan in Ierland. En de reële Ierse belastingsdruk voor bedrijven ligt wellicht onder het nominale tarief van 12.5% .

*Het Itinera Institute is een onafhankelijke denktank en doetank die, boven partijgrenzen, regionale verschillen en belangengroepen heen, wegen wil aanreiken voor beleidshervormingen met het oog op duurzame economische groei en sociale bescherming in België en zijn regio's.*

## **Itinera Institute** VZW-ASBL

**Boulevard Leopold II Laan 184d - B-1080 Brussel - Bruxelles**

**T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69**

**[info@itinerainstitute.org](mailto:info@itinerainstitute.org) <http://www.itinerainstitute.org>**

*L'Institut Itinera est un think-tank et do-tank indépendant qui, au-dessus et au-delà des partis politiques, des différences régionales et des groupes d'intérêt, veut identifier les chemins de réformes qui garantissent une croissance économique et une protection sociale durables en Belgique et dans ses régions.*

Verantwoordelijke uitgever – Editeur responsable: Marc De Vos, Directeur.

*Disclaimer: The views presented in this Nota are those of the author(s) and do not necessarily represent those of the Itinera Institute. Nota describe research in progress by the author(s) and are published to elicit comments and to further debate.*